

ULAŠIN, B. 2022. *Lexikológia španielskeho jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 288 s. ISBN 978-80-223-5366-3.

Rozmach výučby španielskeho jazyka na univerzitách a neskôr aj stredných školách na Slovensku po roku 1989 si vyžiadal urýchlenú prípravu dostupného študijného materiálu. V tomto smere vykonal v danom období zásluhnú prácu prof. Ladislav Trup, patriaci k druhej generácii slovenských hispanistov, ktorý v rámci svojej vedecko-publikačnej aktivity položil základy na kontrastívny slovensko-španielsky výskum v oblasti mnohých lingvistických disciplín. Z jeho pera pochádza aj prvá slovenská vysokoškolská učebnica venovaná vede o slovnej zásobe španielskeho jazyka (Trup, L. 1999. *Španielska lexikológia*, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. 231 s.). V roku 2022 sa dostáva k slovenským hispanistom ďalšia publikácia tohto druhu, tentoraz vydaná pod hlavičkou Univerzity Komenského v Bratislave, z pera predstaviteľa mladšej generácie slovenských hispanistov a (nie náhodou) žiaka L. Trupa. Predmetná čerstvá publikácia však prichádza do celkom odlišného prostredia: španielčina je v slovenskom prostredí etablovaná už vyše tri desaťročia; ide o cudzí jazyk figurujúci bežne v učebných osnovách od druhého stupňa základných škôl. Okrem toho Slovensku, v proporcii k obyvateľstvu, náleží po Bulharsku druhé miesto v počte španielskych sekcií podporovaných Španielskym kráľovstvom v rámci bilingválnych gymnázií. Ako uvádza B. Ulašin v predslove, učebnica vznikla na základe jeho prednášok z lexikológie pre študentov hispanistiky na FiF UK. Okrem iného v nej vychádza aj z vlastných čiastkových bádání, prezentovaných v článkoch, ktoré uvádza v bibliografii. Učebnicu tvorí úvod a päť kapitol (2.– 6.), z ktorých možno ako ťažiskové vyzdvihnúť druhú, tretiu a štvrtú.

Druhá kapitola – Pôvod španielskej slovnej zásoby – predstavuje pomerne prepracovaný a rozsiahly text, kde autor pracuje s termínmi ako substrát či adstrát. Prekvapivo absentuje vysvetlenie pojmu superstrát, ktorým by bolo azda možné označiť rolu germánskych jazykov (figurujúcich istú dobu na území iberorománskeho sveta vo funkcii jazykov vládnučich etník) a bezpochyby arabčinu, ktorú uvádza tak trochu v rozpore s chronológiou až v nasledovnej subkapitole o prevzatej slovnej zásobe. Pripomeňme, že arabský vplyv prostredníctvom koexistencie s iberorománskym svetom a postavenie arabčiny ako jazyka vládnuceho etnika na časti územia trvalo vyše osem storočí. Subkapitola o jazykových prevzatiach do španielčiny je doplnená aj kontrastívnym výskumom autora: poukazuje na rozdiely medzi slovenčinou a španielčinou v adaptačných procesoch pri prevzatiach z angličtiny. Čiastočne v tomto texte anticipuje javy, týkajúce sa slovotvorných procesov, o ktorých pojednáva v kapitole o dve kapitoly ďalej v rámci obohacovania slovnej zásoby. Je zrejmé, že prevzatia patria k spôsobu obohacovania lexiky. V závere druhej kapitoly autor zúročil svoje dlhoročné rešeršovania v oblasti etymologických dubletov a ponúka prehľad o tejto problematike aj pre slovenčinu.

Tretia kapitola sa venuje rozvrstveniu španielskej lexiky a možno konštatovať, že v rámci danej problematiky žiak rozvinul dielo učiteľa. Táto skutočnosť súvisí nepochybne s omnoho jednoduchším dostupom k cudzojazyčným textom rôzneho druhu v 21. storočí (než v situácii z konca 20. storočia na Slovensku), a tiež s neporovnateľnými možnosťami cestovania pred a po roku 1989. Autor v tejto kapitole opätovne zúročuje svoje skúsenosti, tentoraz (aj) turistického sprievodcu po krajinách Latinskej Ameriky, a v rámci diatopickej stratifikácie ponúka rozsiahly súpis lexikálnych odchýlok kastíľčiny v jej variantoch na americkom kontinente, vrátane – opätovne – popisu zdrojov ich napájania. Keďže aktuálne španielčina ráta už takmer s polmiliardou rodených hovoriacich, je zrejmé, že ide o oblasť, ktorá si vyžaduje osobitné slovníkové spracovanie, a v danej učebnici plní iba ilustratívnu úlohu, no pre potrebu vysokoškolskej prípravy interkultúrnych mediátorov ide o chvályhodný počín (ktorý by si zaslúžil prehľadnejší formát abecedne zoradeného glosára v závere učebnice). Vyzdvihnúť treba aj rozpracovanie sociálnej stratifikácie, resp. snahu predstaviť (komplexne takmer

neobsiahnuteľnú) oblasť sociolektov súčasnej hispanofónnej komunity vrátane subštandardných vrstiev lexikónu, kde autor opätovne pracuje s materiálom, ktorému sa venuje dlhodobejšie.

Štvrtá kapitola – Obohacovanie slovnej zásoby – predstavuje tiež solídne rozpracovanú problematiku, pri ktorej autor čiastočne vychádza z materiálu predošlej učebnice, no systematizuje ho po svojom, napr. oblasť sémantických zmien vysvetľuje v slovtvorbe, nie v rámci sémantiky. Na viacerých miestach v rámci slovtvorby autor opätovne postupuje kontrastívne a poukazuje na rozdiely medzi španielčinou a slovenčinou. Zaujímavým (a nie nesprávnym) postupom je zaradenie frazeológie pod procesy multiverbizácie. Pravda, dochádza tu čiastočne ku kríženiu synchrónneho a diachrónneho hľadiska v prípade „idiómov“, ktoré sú prvkami okrajových registrov a z hľadiska ustálenosti nemusia dospieť do tradične chápaného frazeologického fondu sensu stricto. Problematika frazeologických okazionalizmov však nie je v lingvistikе nateraz dostatočne rozpracovaná. Autor aplikuje celkom pochopiteľné konštrukčné kritérium, no pri triedení bohatého materiálu sa nevyhne jeho kombinácii s onomaziologickým. Materiál je dôsledne opatrený ekvivalentami v slovenčine a predstavuje pre študentov translatológie cenný materiál.

Skromnejšie rozpracovaná sa v daných súvislostiach javí piata kapitola – Lexikálny význam. Okrem tradičných vzťahov jazykových jednotiek lexikónu a náležitých príkladov (polysémie, homonymie, paronymie atď.) autor čitateľa len schematicky uvádza do základov teórie znaku, neuvádza španielske ekvivalenty zásadných lingvistických (pôvodne francúzskych) termínov signifiant – signifié a nedovysvetleným ostal jav hyponymie. Tieto nedostatky korelujú s veľmi zbežným konštatovaním v úvode, že v prípade lexémy „slovo“ ide o lingvisticky sporný termín, ktorý však autor používa v celom rozsahu textu učebnice bez toho, aby uviedol, v akom význame či v súlade s akým úzom. Šiesta kapitola je venovaná onomastike, resp. predmetu jej skúmania – vlastným menám (autor uprednostňuje termín Propriá) a procesom apelativizácie, kde celkom prirodzene prichádza k slovu opätovne aj etymologické zameranie autora.

Bohdan Ulašín sa vo svojej Lexikológii španielskeho jazyka opiera o práce množstva domácich i zahraničných lingvistov, prevažne potom hispanofónnej proveniencie, čo je v danom kontexte prirodzené, no táto skutočnosť sa, sporadicky odrazila na gramatickej a štylistickej stránke textu v slovenčine (interferencie v oblasti rodu, slovosledu a i.). Napriek snahe autora používať slovenskú terminológiu (napr. predponové odvodzovanie namiesto prefixácia) sa do textu dostali aj cudzo znejúce termíny bez bližšieho vysvetlenia (napr. neapreciatívne prípony), čo nie je problém pre študentov hispanistiky, ale môže zmiať bežného čitateľa. Miestami má text učebnice čisto taxonomický charakter s množstvom systematizovaného materiálu, kde by sa žiadalo autorské sprievodné slovo.

Vcelku však možno hodnotiť predmetnú publikáciu v mnohých smeroch ako solídne rozpracovanie problematiky lexikológie španielskeho jazyka, načrtnutej už v učebnici pred dvoch dekád, s posilneným konfrontačným hľadiskom. Možno teda v tomto smere konštatovať kontinuitnú tendenciu slovenskej hispanistiky.

Kontakt:

Doc. Mgr. Silvia Vertánová, PhD.

recenzentka

Univerzita Komenského v Bratislave

Filozofická fakulta

Gondova 2, 811 02 Bratislava

Slovenská republika

Email: silvia.vertanova@uniba.sk